

## Szakmai beszámoló

Kutatómunkám célja a „hibridizáció” jelenségének és normatív következményeinek szisztematikus feltárása volt a nemzetközi büntetőjogban. A nemzetközi jog és a belső jog kapcsolatáról, valamint a nemzetközi büntetőjogi normák belső jogi átültetéséről és alkalmazásáról ugyan számtalan monográfia született korábban, de ezeknek a műveknek az a priori kiinduló hipotézise az volt, hogy a nemzetközi jogi normák átültetése során – alapvetően a dualista ill. a monista elméletnek megfelelően – a vizsgált normák vagy megtartják nemzetközi jellegüket, vagy belső jogi normaként manifesztálódnak. Kutatásaim szerint azonban az esetek jelentős részében az átültetett nemzetközi eredetű normák megváltoznak a belső joggal való kapcsolat során és „hibrid” normák jönnek létre, amelyeket továbbra is nemzetközi eredetűnek tekintenek, jóllehet tartalmukat tekintve jelentősen különbözhetnek a nemzetközi jogban elfogadott bűncselekmény definícióktól.

A kutatás során interdiszciplináris megközelítést alkalmaztam, amelyben a nemzetközi jogon túl összehasonlító jogi, jogszociológiai és jogantropológiai kutatásokra is támaszkodtam, különösen Pierre Bourdieu megközelítésére, aki a jogot tevékenységek rendszerének tekinti, amelyben a jogászok közössége egy „jogi mezőt” alkot. Kutatómunkám során úgy gondolom, hogy igazolni tudtam azt, hogy a hibridizálódás a nemzetközi és belső jog közötti alapvető eltéréseken kívül, amelyeket a nemzetközi szakirodalomban már részletesen elemeztek – mint az eltérő nyelv, politikai környezet vagy bírósági intézményrendszer – jelentős részben annak köszönhető, hogy a nemzetközi és a belső jogászok „episztemikus közössége” eltérően alkalmazza a nemzetközi jogot, ez a jogrendszer a belső jogászok számára idegen jogként jelenik meg, ami egy olyan értelmezési keret alkalmazásához vezethet, amelyben a belső és nemzetközi jogi normák összeolvadva „hibrid” normákat alkotnak. Ennek alapján viszont úgy vélem, hogy a nemzetközi büntetőjogi normák implementálása vagy közvetlen alkalmazása során a nemzetközi jogot „jogi transzplantátumnak” kell tekinteni, amelyet összehasonlító jogi módszerekkel kell vizsgálni és nem lehet automatikusan feltételezni, hogy a mind a nemzetközi jogban, mind a belső jogban megtalálható, látszólag azonos normák ténylegesen teljesen megfeleltethetőek egymásnak.

Kutatómunkám két éve során ezt a megközelítést sikerült több rangos nemzetközi konferencián is prezentálni. 2015. május 1-én a University of Toronto és az Osgoode Law

School által szervezett Law Beyond the State c. konferencián prezentáltam téziseimet „The Role of National Courts in the ‘Hybridization’ of International Criminal Law” című előadásomban. 2015. június 2-án a Harvard Law School által szervezett Heterodox Traditions: Global Law & Policy konferencián vettem részt, ahol „The Domestication of International Law” címmel tartottam előadást. 2015. november 8-án a Fudan University és Deakin Law School által rendezett sanghaji The United Nations at 70: Key Challenges for International Law konferencián „Hybridization” of International Criminal Law Norms in the Practice of National Courts – A New Category of International Criminal Law? címmel ismertettem kutatásaimat. 2016. július 2-án az Australian National Universityben tartott International Law of the Everyday: Fieldwork, Friction & Fairness konferencián vitattam meg a nemzetközi jogászok identitásának kérdését „Will The Real International Lawyer Please Stand Up?” címmel. A kutatómunka elméleti alapvetéseit tartalmazó „Will The Real International Lawyer Please Stand Up? – The Identity of International Lawyers” című cikket a Melbourne Journal of International Law-nak küldtem el, jelenleg peer review alatt áll. A nemzetközi jog és a magyar belső jog kapcsolatát vizsgáló (Chronowski Nóra és Csatlós Erzsébet társszerzőségével készült) cikkem 2016 végén jelenik meg (The Application of International Law in the Hungarian Legal System’ in Anna Wyrozumska (ed) Eastern Europe and Judicial Dialogue on International Law (Lodz University Press, 2016) ). A nemzetközi büntetőjogi kérdések hadijogi aspektusaira fókuszáló cikkem 2015-ben jelent meg. (‘An Eternal Promise? – Three Sketches on the Universality of International Humanitarian Law’, in Enikő Dác, Cristina Griessler and Kovács Henriett (eds.) Traum von Frieden – Utopie oder Realität? (Nomos Verlag, 2015) pp. 237-260.).

2 magyar nyelvű előadást is tartottam ebben a témában (2014. szeptember 26-án az MTA Jogtudományi Intézetében „A nemzetközi büntetőjogi normák „hibridizálódása”” címmel, valamint 2016. június 16-án a Jogok versenye c. konferencián az MTA Jogtudományi Intézetében „A nemzetközi büntetőjog mint versenyző és versenypálya” címmel).

Az elméleti alap kutatás mellett a kérdés intézményi aspektusaira is jelentős figyelmet fordítottam. Az Európai Emberi Jogi Bíróság esetjogának szisztematikus átvizsgálása során több olyan ügy merült fel, amelyekben a kérelmező azt állította, hogy az Európai Emberi Jogi Egyezmény 7. cikkének, vagyis a nullum crimen sine lege elvének, megsértésére került sor, többek között azért, mert a belső büntetőjogi eljárásban alkalmazott nemzetközi bűncselekmény definíciója nem volt összhangban a nemzetközi jogban általánosan elfogadott meghatározással. A kutatás szisztematikus feldolgozta a nemzetközi büntetőjogi normák

belső jogi alkalmazásával kapcsolatos bírósági gyakorlatot (Touvier v France; Papon v France; Streletz and Kessler v Germany; K.H.W v Germany; M.C. v Bulgaria; Penart v Estonia; Kolk v Estonia; Sommer v Italy; Tess v Estonia; Jorgic v Germany; Korbély v Hungary; Kononov v Estonia; Vasiliauskas v Lithuania), és ennek alapján arra a következtetésre jutott, hogy az Európai Emberi Jogi Bíróság alapvetően a tagállamok mérlegelési körébe tartozó kérdésnek tekinti annak eldöntését, hogy pontosan mi a jogvita során alkalmazandó nemzetközi büntetőjogi norma tartalma és csak kivételesen vizsgálja felül az erre vonatkozó tagállami bírósági döntéseket. Ezt részben magyarázhatja az Európai Emberi Jogi Bíróság sajátos szervezetszociológiai felépítése, amelyben a nemzetközi hadijogi és büntetőjogi normák alapvetően a háttérbe szorulnak, de még inkább az a körülmény, hogy a vizsgált esetek döntő többségükben posztkommunista államok történelmi igazságszolgáltatási kérdéseit érintik, amelyek rendkívüli mértékben polarizálják az adott társadalmakat.

Ezt a kérdéskört 2016. június 21-én a Central European University által szervezett, *The application of the EU 'federal bill of rights' to states: European traits from a comparative perspective* c. nemzetközi konferencián prezentáltam, „International Standards, National Constructions and the ECtHR Deferentialism: A Case-Study of International Criminal Law” címmel. A témából írt cikket „The European Court of Human Rights and the Unity of International Criminal Law: Prevailing Fragmentation or Respecting the Margin of Appreciation?” címmel a *Journal of International Criminal Justice* folyóirathoz nyújtottam be, amelynél jelenleg peer review alatt áll.

Az Európai Emberi Jogi Bíróság mellett megvizsgáltam a Nemzetközi Büntetőbíróság szerepét is a nemzetközi bűncselekmények univerzalitásának biztosítása kapcsán. Arra a kérdésre fókuszáltam, hogy a Római Statútum 17. cikkében kimondott komplementaritás elvére támaszkodva a Büntetőbíróság vizsgálat tárgyává teheti-e, hogy a tagállam által indított büntetőeljárás olyan bűncselekmény definíció alapján indult-e, ami összhangban van a Római Statútumban megfogalmazottakkal, vagyis, hogy a tagállam „közönséges” vagy nemzetközi bűncselekmény alapján indított-e eljárást. A Ruandai Törvényszék korábban a Bagaragaza-ügyben hozott ítéletében utalt egy ilyen megközelítésre. Erre a kérdésre azonban jelenleg nem lehet egyértelmű választ adni. Az Nemzetközi Büntetőbíróság egyetlen ilyen ügyében, a Saif Al-Islam Gaddafi ügyben a Büntetőbíróság érdemben nem foglalkozott ezzel a kérdéssel.

Az elméleti és az intézményi aspektusok vizsgálata mellett elsősorban a nemzetközi büntetőjog magyar alkalmazásának kérdésére fókuszáltam. Először a második világháborút követő népbíróági pereket vizsgáltam, majd a rendszerváltást követő ún. „sortűzperekre” elemeztem, végül pedig a nemzetközi bűncselekményekre vonatkozó jelenlegi magyar jogi szabályozásra fókuszáltam. Megállapítottam, hogy a magyar bírósági gyakorlatban már a második világháborút követő felelősségre vonások során megfigyelhető a nemzetközi büntetőjogi normák alkalmazása, ennek során azonban a vonatkozó nemzetközi bűncselekmények definíciója eltért a nemzetközi jogban elismert meghatározástól. A jelenlegi magyar szabályozás ugyanakkor már jelentős részben konform a nemzetközi standardokkal, jóllehet a háborús bűncselekmények szabályozása továbbra is hiányosságokat mutat.

A témával kapcsolatban egy külföldi tanulmányom jelent meg (*Post-World War II. Hungarian Criminal Justice and International Law – The Legacy of the People’s Tribunals*, in Morten Bergsmo, Cheah Wui Ling, Yi Ping (eds.) *The Historical Origins of International Criminal Law - Vol. II.* (Torkel Opsahl, 2014) Vol. II., pp. 735-763.), a jelenlegi magyar szabályozást vizsgáló „Az emberiség elleni bűncselekmények szabályozása a magyar jogban” című tanulmányom az *Állam- és Jogtudomány* 2017/1. számában jelenik meg.

Össességében úgy vélem, hogy a kutatótervemben foglalt célkitűzéseket maradéktalanul megvalósítottam. Az elmúlt 2 év során 5 nemzetközi és 2 magyar konferencián prezentáltam kutatómunkámat és 4 angol nyelvű tanulmányom jelent meg, további 3 angol nyelvű és 1 magyar nyelvű tanulmány áll megjelenés alatt.

A projekt által biztosított támogatás segítségével lehetőségem nyílt beszerezni a legfontosabb szakirodalmi forrásokat és kapcsolatba lépni a téma elismert szakértőivel. Ennek segítségével Nikolas Rajkovic-csal, a Tilburg Egyetem professzorával közösen E-Cost projekt javaslatot nyújtottam be a nemzetközi jogi politikai jellegének vizsgálatára, és ugyancsak E-Cost projekt javaslatot terjesztettem elő Aldo Zammit Bordával, az Anglia Ruskin egyetem oktatójával együtt a népirtás konceptuális kérdéseinek elemzésére. A támogatásról szóló döntés 2016. novemberében várható.

A teljes kutatómunkát írásba öntését 2017. őszéig tervezem finalizálni angol nyelvű monográfiaként egy külföldi akadémiai kiadónál. Ez a kötet egyben habilitációm alapját is képezi majd.